

HANDELS- OG SØFARTSMUSEET
PAA KRONBORG

A A R B O G 1943

UDGIVET AF
HANDELS- OG SØFARTSMUSEET PAA KRONBORG
OG
SELSKABET
„HANDELS- OG SØFARTSMUSEETS VENNER“

HELSINGØR 1943

Redaktion: KNUD KLEM ·

MUSEETS KOMITÉ

Departementschef JOHS. DALHOFF, K. af Dbg., DM., FM.,
Førmand.

Grosserer, Konsul ERIK ANDERSEN, R. af Dbg.

Borgmester P. CHRISTENSEN.

Professor, Dr. phil. KNUD FABRICIUS, R. af Dbg., DM.

Kaptajn H. P. HAGELBERG, R. af Dbg., DM.

Generalkonsul JOHAN HANSEN, K. af Dbg., D.M., F.M.

Orlogskaptajn P. HOLCK, R. af Dbg., D.M.

Direktør, Generalkonsul CHR. HOLM, K. af Dbg., DM.

Museumsinspektør, Mag. art. CHR. AXEL JENSEN, R. af Dbg.

Skibsreder E. B. KROMANN.

Direktør for Statens Bygningsvæsen O. K. LARSEN, R. af Dbg.

Direktør, cand. jur. EILERT MAEGAARD, R. af Dbg., DM.

Direktør for Grønlands Styrelse K. H. OLDENDOW, R. af Dbg.,
DM.

Direktør, Dr. techn. CHR. OVERGAARD, K. af Dbg., DM.

Professor, Dr. phil. E. STRØMGREN, R. af Dbg., DM.

Museets Leder: Museumsdirektør, cand. mag. KNUD KLEM.

Kustoder: AUG. NIELSEN og H. ECKHAUSSEN.

HANDELS- OG SØFARTSMUSEET PAA KRONBORG

BERETNING

for

REGNSKABSÅRET 1942—43

Handels- og Søfartsmuseet har i det forløbne Aar modtaget mange værdifulde Gaver. Med Støtte fra Tuborgfondet har Museet ladet foretage Opmaalinger af forskellige ældre Fiskerbaadstyper, hvorefter Helmodeller er udført. Det drejer sig for indeværende Aar om Sildebaadene „Maries Minde“ af Hundested og „Thora“ af Skovshoved og om en Kadrejerjolle fra Sundet.

„Maries Minde“ er en typisk Halsnæsbaad. Den er klinkbygget, rundgattet, meget bred i Forhold til Længden, har Mast og Klyverbom, af hvilke førstnævnte er beregnet til at lægges ned, mens Garnene røgtes. Den fører Storsejl med Gaffeltopsejl paa Raa, Stagfok og Klyver. Typen benyttedes til Silde- og Tungefiskeri i Kattegat, om Sommeren mest til Transport af Sten eller Kartoffler til Hovedstaden. Modellens Original blev bygget i 1895 af Baadebygger Andreas Olsen.

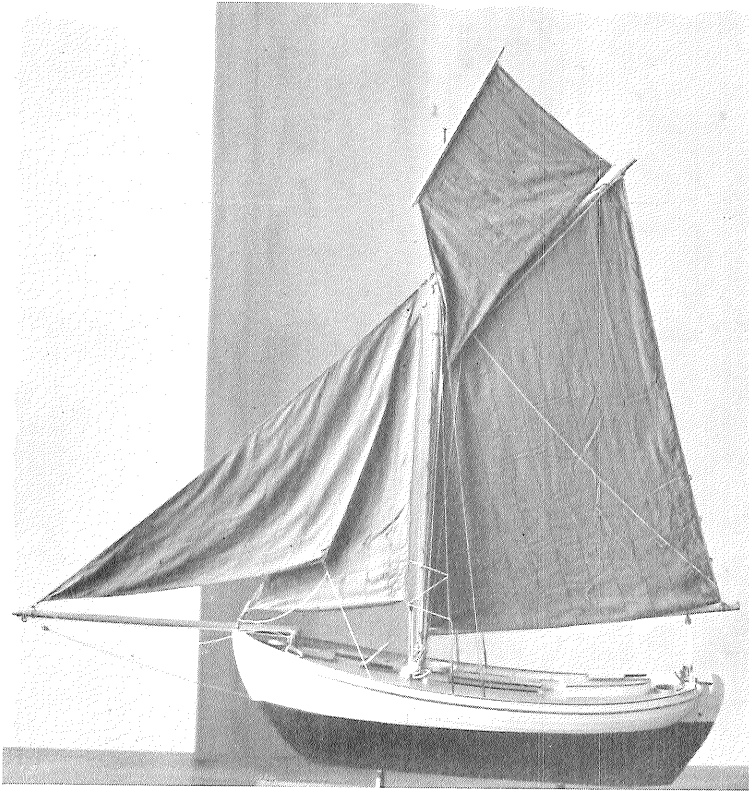
„Thora“ af Skovshoved blev bygget i Skovshoved 1913 til Fisker Peter Petersen, der endnu ejer Baaden. Det er en karakteristisk Øresundstype, en spidsgattet Dæksbaad med moderat skarpe Linier og ret betydeligt Spring. Den fører Storsejl med løs Sprydstage, Topsejl paa lang Stang, Fok og Klyver.

Kadrejerjollen er fra Dragør. Det er en spidsgattet, aaben Baad, forholdsvis bred og fyldig, uden skarpe Linier og med ret udtalt Spring. Den har i begge Sider et Skvætbord, der naar omtrent helt ud til Stævnene. Sejlføringen er som „Thora“s. Jollen blev, saavidt det har kunnet oplyses, bygget i Sundet 1888, muligvis i Skovshoved, til Kadrejer Martin Smith. Den har flere Gange skiftet Ejer og ejes i Foraaret 1942 af Fisker

Villy Jensen, Kastrup, men er dog paa Grund af Alder og Skrøbelighed ikke længere i Brug. Foruden at være Repræsentant for en i Sundet udbredt Baadtype, er den et interessant Minde om det gamle Kadrejererhverv, som især hørte hjemme i Helsingør, Sletten og Dragør.

Alle de nævnte Modeller er fremstillet af Baadebygger Chr. Nielsen paa Fejø, fra hvis Værksted Museet efterhaanden har modtaget en lang Række udmærkede Modeller. De er udført efter Opmaalinger, som er foretaget af Baadebyggeren selv, efter hvilke de fornødne Konstruktionstegninger er fremstillede, og der er lagt et stort Arbejde i Fremskaffelsen af Oplysninger om Baadenes oprindelige Aptering, saaledes at man kan betragte dem som værdifulde Kilder til Studiet af de gamle danske Smaaskibstyper. Museet er taknemlig for den Interesse, som Tuborgfondets Ledelse har vist dette nyttige kulturhistoriske Arbejde, og det er Museets Haab, at det maa blive i Stand til at fortsætte Fremstillingen af saadanne Smaaskibstyper, baade ældre og nyere.

Afdelingen for Skibsbygning er desuden forøget med en Række andre værdifulde Genstande. Isenkræmmer L. P. Nielsen i Helsingør har skænket en Samling Kopbor og andre Skibstømrerbor, Skomagermester H. Nørreskov, Helsingør, har givet et Merlespir af Ibenholt, Repræsentant Knud Jespersen, Charlottenlund, et Sæt Skibsbyggerkabeloner, som har tilhørt Fabrikmester paa Holmen, senere Direktør for Orlogsværftet Otto Fr. Suenson. Skibskonstruktør Oluf V. Petersen, Helsingør, har givet en Tuschtegning af Ove Rünitz Larsen med Fremstilling af Grønlandsfareren, Briggen „Hvalfisken“s Galionsfigur. Fra Landsdommer Erik Brun, København, er modtaget en Halvmodel af et af Krydstoldvæsenets Fartøjer og en Model af en Dampchalup er erhvervet ved Køb. Ingeniør Aage Utzon, Helsingør, har skænket et Sæt Konstruktionstegninger af sin kendte Konstruktion „Aalborgjollen“, der med sin velsejlende, let haandterlige Type er velegnet for Søspejderne, der anvender den meget. Endelig har Skibskonstruktør Otto Benzon, København, til Supplering af tidligere modtaget Materiale skænket en Samling Minder om den bekendte Skibsbygmester C. E. Ben-

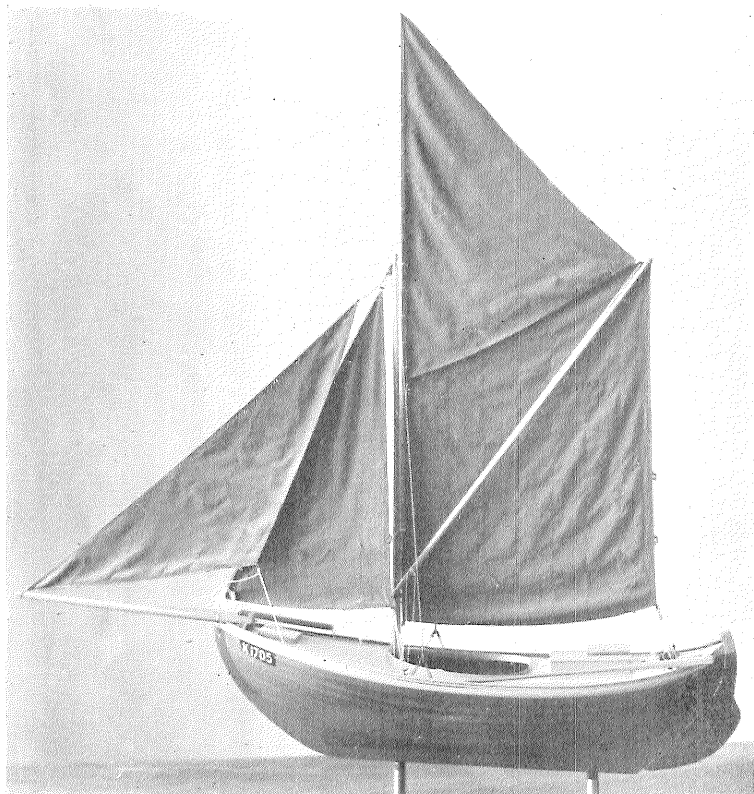
Modellen af Sildebaaden „Maries Minde“ af Hundested.

zons Virke, hvortil følger sig en Del yngre Materiale. Samlingen omfatter en Halvmodel af C. E. Benzons Udkast til en Isbryder fra 1886, benyttet af „Mester“ selv til et Foredrag i Industriforeningen i København om sine Ideer paa dette Omraade, en Halvmodel af C. E. Benzons berømte Paketter fra 1866—68, efter hvilken Paketterne „Vesta“, „Vega“, „Castor“, „Pollux“, „Zeus“ og „Leda“ blev bygget, en ny Pakettype, der lastede godt, var en ypperlig Sejler og et godt Søsokib, og af hvilke f. Eks. „Zeus“ engang gjorde Rejsen Nykøbing F.—Hull og retur paa 14 Dage. Endvidere en Halvmodel af et Projekt til Lystkutteren „Caroline“, der byggedes til Konsul C. B. Benzon

i Stubbekøbing, Halvmodeller af en spidsgattet Lystkutter, af en spejlbygget Lystbaad, 48' l., 11' br., og af en Sænkekølsbaad o. 1870, der har tilhørt Grosserer W. Benzon, København, Konstruktions tegninger til Kragejollen „Maagen“, der har tilhørt Vejinspektør Lütken, Nykøbing F., nogle Fotografier dels af C. E. Benzons Nybygninger, dels med Prospekter fra hans Værft og nogle Tegninger med Udkast til Galionsfigurer og til Agterspejls- og Klydsdekorationer samt endelig en Kallipastabuste af C. Trane med Portræt af Skibsbygmester C. E. Benzon, 1908, en Genpart af den Buste, som ses paa Havnepladsen i Nykøbing Falster. Det nyere Materiale fra Skibskonstruktør Otto Benzon omfatter Halvmodeller af en Motorbaad, bygget 1902 til Lensgreve Ahlefeldt Laurvigen, Tranekær, samt af en anden Motorbaad, der udførtes 1902—03 til en Grønlandsekspedition, vistnok til Magister Porsild, Halvmodel af 7m R. Yacht „Star III“, konstrueret af Werner Hansen, København, samt endelig en Halvmodel af Lystkutteren „Tecla“, bygget 1907 til Hovedkasserer M. Christensen, København. Disse fire sidstnævnte Baade byggedes alle af Københavns Flydedok og Skibsværfts Filial i Kalkbrænderihavnen, det nuværende Nordhavnsværft. Et værdifuldt Kildemateriale indenfor Sejlsportstypernes Historie er ogsaa Apoteker Alfred Benzons Kopibog med Apotekerens Korrespondance vedrørende Sejlskibs konstruktion i Perioden 1894—1912, der er skænket af Fabrikejer, Dr. techn. Bøje Benzon.

Til Illustration af Sejlskibenes Udvikling er modtaget en Samling Fotografier af sønderjyske Langfarere, ligesom Fru Kaptajn Mathiessen, Frederiksberg, har skænket et Maleri af Briggen „Emilie Charlotte“ af Helsingør. Om den ældre Dampskibsfart og dens største Reder H. P. Prior fortæller nogle Prospekter af H. P. Priors Dampskibe, nogle Viser fra D. F. D. S.'s Fester i Selskabets ældre Dage samt en Række personlige Erindringer om H. P. Prior, bl. a. den Søkikkert, som den gamle Reder skal have benyttet til fra Frelser Kirketaarn at spejde ud over Sundet, naar han var ængstelig for sine Skibes Hjemfart, alt skænket af Arkitekt Alexis J. Prior.

Til Afdelingen for Orlogsmarinen er tilgaaet forskellige

Model af Sildebaaden „Thora“ af Skovshoved.

Smaaating: en Entrebil, nogle Forordninger, af hvilke især skal nævnes Chr. V's og Frederik IV's Søartikler, nogle Trænagler fra Chr. IV's Skib „Trefoldigheden“, skænkede af afdøde Læge Poul Schleisner, Birkerød, nogle Fotografier, en Replik af det bekendte Billede med Prospekt af Ankersmedien paa Gammelholm samt P. W. Johansens smukke Litografi efter Eckersbergs Maleri: „En dansk Korvet til Ankers paa Helsingørs Red“, der omtales i Eckersbergs Dagbog fra 1830, og som rimeligvis gengiver Korvetten „Flora“, der netop det Aar foretog sin Prøvetur i Sundet og havde Station ved Helsingør.

Ved Fyrdirektør Sindings Velvilje har Museet modtaget

en værdifuld Samling Genstande vedrørende det danske Fyrvæsen. Fyrdirektoratet har deponeret en meget nøjagtigt udført, gennemskaaret Model af Drogden Fyr, Modeller af Røsnæs Puller og Røsnæs Fyr, og af Indsejlingen til Esbjerg samt et Kort over de danske Fyranlæg. Som Gave er modtaget to Fleischerske Spejle, en elektrisk Sirene fra Fyrskib No 16, en tryklufdsdrevet Klokke til Undervandssignal, et loddrevet Urværk fra Trekroner Fyr, en elektrisk Fyrteggiver fra et Fyrskib, et Petroleumsfyr med varmlufdsdrevne Skærme, to Stykker Glipapparater med Reduktionsventil, en Spritnøddampe samt en elektrisk Undervandssender med Kabel.

Til Afdelingen for ostindisk Handel har Civilingeniør Henry Tuxen, Charlottenlund, skænket en Samling Plakater og Forordninger vedrørende Asiatisk Kompagni og Ostindiehandelen i Almindelighed, bl. a. Instruktion for Asiatisk Kompagnis Kaptajner i Ostindiefarten, Plakaten af 7. Dec. 1796 om ostindiske Varers Indførsel fra Ostindien, Reglement af 12. Aug. 1789 for „den indianske eller saa kaldede sorte Ret i Tranquebar“ og Regulativ af 20. Juli 1785 for de partikulære Handels ekspeditioner til og fra Ostindien, der spillede saa stor en Rolle i Kompagniets Historie. Læge E. Peytz, Charlottenlund, har skænket en Model af en Djunk fra Fransk Indokina, Installatør Wm. Franks, København, har givet et Silkedannebrogsflag, som i sin Tid af Enkedronning Louise var skænket Giverens Moder, Sømandsmissionær Andrea Gehlert Franks, der i Slutningen af det 19. Aarh. virkede i Calcutta. Paa Flaget ses broderet en Række Navne paa danske Sømænd, som døde i det Fremmede, og hvis Kiste Flaget har smykket. Ved Køb er erhvervet en smuk Elfenbensmodel af en kinesisk Husbaad samt nogle Oliebilleder paa Glimmer af indiske Folketyper.

Til den vestindiske Afdeling har Museet fra Civilingeniør Kaj Hauer modtaget en interessant farvelagt Tegning fra det 18. Aarh. med Motiv fra Havnen i Christianssted. Nogle Fotografier og Kort fra Dansk Vestindien samt en Del Propagandamateriale fra Kampagnen om Øernes Salg er givet af den tidligere Indehaver af Apoteket i St. Thomas A. C. Jørgensen. Nogle ældre Tryksager „Beretning om den kongelige færøiske

Model af Kadrejerjolle fra Dragor.

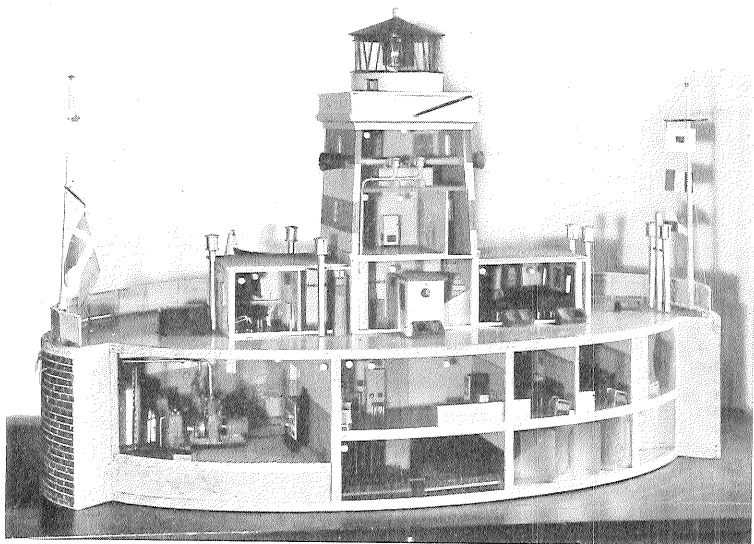
Handels Organisation og Bestyrelse“ samt Tillæg til „Et Par Ord om den kongelige færøske Handels Bestyrelse“ af Provst C. B. Garde“ fortæller om ældre Forhold i den færøske Handel.

Den grønlandske Handel har ogsaa haft en god Vækst. Fru Achton Friis har skænket Museet en værdifuld Samling Blyantstegninger af Achton Friis med Portræter af Deltagere i Danmarksekspeditionen: den norske Islods Ring, Grønlænderen Tobias Gabrielsen, første Styrmand Bistrup, Matroserne Hansen og Knud Christiansen, Steward Kok Jensen, Grønlænderen Hendrik Olsen, Sekretær Bendix-Thostrup, Geologen Jarner og

Meteorologen Dr. Wegener. Ved Køb er erhvervet et Par Daguerrectypier med Portræter af Inspektør i Nørdgrønland, senere Direktør i Grønlandske Handel Chr. S. M. Olrik (1815—70), et Rejsekompass, som har tilhørt denne, et lille Bornholmerur udskaaret i Narhvals- og Hvalrostand, et smukt Stykke Husflidsarbejde i denne specielle grønlandske Genre og en Samling grønlandske Prospekter og Portræter i Tegning eller Litografi. Hertil kommer desuden en Række Genstande, af hvilke skal nævnes et Fotografi med Portræt af Gehejmekonferensraad G. A. Hagemann, der er skænket af Hofjægermester Gunnar Hagemann, Bergsjöholm, nogle nautiske Værker, som er overladt Museet af Faaborg byhistoriske Arkiv, en Samling Litografier „Cyklus von Schiffen aller Seefahrenden Nationen“, en Samling Toldforordninger, Københavns Skipperlavs Artikler af 16. Maj, 1685, de helsingørske Færgemænds Lavsaikler af 12. Maj 1685, nogle Kobberstik med Motiver fra den nordiske Syvaarskrig og fra Svenskekrigen 1658—60, nogle københavnske Prospekter fra „Den danske Vitruvius“ samt en Tuschtegning af H. P. Hansen fra Midten af det 19. Aarh. med Prospekt fra Københavns Inderred, hvor Havnen ses tilagt med Is, hvorpaa det københavnske Folkeliv udfolder sig.

Det bør desuden ogsaa nævnes, at Frk. Ida Langwagen, København, Hr. cand. jur. J. F. Gotschalck, Esbønderup samt Frk. Sigrid Bornholm, Hellerup, ved testamentarisk Bestemmelse har givet Tilbud om at skænke Museet en Række værdifulde Genstande. Museet har besigtiget de paagældende Sager og har med Tak taget imod de venlige Gavetilbud.

Foruden de nævnte Gaver har Museet haft den Glæde fra forskellig Side at modtage en Række kontante Bidrag: Dampskibsrederiforeningen har ydet 1000 Kr., Foreningen af Jernskibs- og Maskinbyggerier i Danmark 1000 Kr., Det østasiatiske Kompagni 400 Kr., A/S Sophus Berendsen 20 Kr., Grønlands Styrelse 300 Kr., Laurits Andersens Fond har skænket 2000 Kr., D.D.P.A.-Fondet 1000 Kr., Tuborgfondet 2000 Kr. Endelig har A/S Dansk Shell ydet et Beløb af 4500 Kr. til Fremstilling af en Model af Selskabets Tankanlæg i Københavns Havn. Denne Model vil paa udmærket Maade anskueliggøre

Model af Drogden Fyr.

de specielle Forhold, der knytter sig til Anvendelsen af det moderne Tankskib. Museet benytter herved Lejligheden til at udtrykke sin Taknemlighed over disse kontante Bidrag saavel som for de mange modtagne Genstande, der tilsammen repræsenterer en meget betydelig Tilvækst af Museets Samlinger og en værdifuld Støtte i dets Arbejde.

Museet har staaet i nær Kontakt med det nystiftede Selskab „Handels- og Søfartsmuseets Venner“, der nu er stabiliseret og parat til at træde ind som aktiv Støtte i Erhvervelsen af Genstande til Museet. Ligesom i Fjor er ogsaa indeværende Aars Aarbog bekostet af Venneselskabet med et mindre Bidrag fra Museet. For denne Støtte bringer Museet herved sin erkendtlige Tak.

Museumsbesøget har i indeværende Aar omfattet 19,553 betalende og 3247 gratis besøgende, ialt 22,800. De tilsvarende Tal var Aaret forinden 16,468 og 3614, ialt 20,082, saaledes at der trods Krigsforholdene er en glædelig jævn Stigning, omend Tallene ligger meget langt fra det normale Besøg i Fredstid.

Museet har i Aarets Løb besvaret et større Antal Henvedelser fra Folk, som er interesserede i Museet eller arbejder med Ting indenfor dets Indsamlingsomraade. Som i tidligere Aar har der været udlaaant et Antal Bind Speciallitteratur til Laanere ved de offentlige Biblioteker. I Lighed med andre Museer har Handels- og Søfartsmuseet gennem Arbejdsministeriet i Kraft af Beskæftigelseslovene modtaget et Tilskud, der udgør 100 % af Arbejdslønnen for en Kontorist i 12 Maaneder til Udførelse af ekstraordinært Kontorarbejde. For dette Beløb er udført Renskrift af Museets Protokoller og Seddelkatalog, som Museet ikke paa anden Maade vilde have kunnet udføre. Til det daglige Arbejde har været knyttet en Museumselev, der ligeledes udfører det nødvendige Kontorarbejde, som er forbundet med Venneselskabet. Efter Henstilling fra Direktionen for Sømandsstiftelsen „Bombebøssen“ er Kommandør Søllings berømte Bombebøsse indtil videre anbragt paa Søfartsmuseet, hvor den foruden at være et udmærket Minde om sin varmhjertede Ophavsmand stadig indsamler Penge til gamle Søfolk og altsaa endnu under sine nye Forhold udfylder sin oprindelige Funktion.

I den af Teknologisk Institut arrangerede Foredragsserie „Haandværkeren paa Museum“ har Museet deltaget med et Foredrag d. 6. Jan. af Museumsdirektør Klem om „Den danske Ostindie- og Kinahandel“ med paafølgende Besøg paa Museet af Tilhørerne d. 10. Jan. Foredraget, der findes aftrykt i nærværende Aarbog, er ligeledes holdt i forskellige Foreninger. Museets Anvendelse i Skoleundervisningen er demonstreret ved forskellige Lejligheder bl. a. ved et Lejrskolekursus for unge Lærere i Juni 1942, som blev arrangeret af Statens Lærerhøjskole. Lærerhøjskolen har nu i Forstaaelse med Undervisningsministeriet gjort disse Lejrskolekursus i Helsingør permanente, hvorved Museet vil faa Lejlighed til yderligere at udbygge Samarbejdet med den danske Folkeskole.

Museet har været repræsenteret ved Det kgl. danske geografiske Selskabs Mindefest for Vitus Bering d. 13. Maj 1942, ved Indvielsen af Jagt- og Skovbrugsmuseet d. 22. Maj og ved Dansk historisk Fællesforenings og Dansk kulturhistorisk Mu-

seumsforenings Aarsmøde paa Nationalmuseet d. 28.—30. August.

I Vinterens Løb har Museet opstillet sit Haandbibliotek under bedre Forhold i de nye Lokaler i Stueetagen i Slottets Nordfløj, ligesom Nyindrettelsen af dets Arkiv er paabegyndt i et tilstødende Lokale. Iøvrigt vil der formentlig i Løbet af de kommende Aar blive gennemført en væsentlig Omordning af Museets Materiale med det Formaal at skabe anskueligere Opstillinger, en Videreførelse af det Arbejde, som i det Omfang, Pladsforhold og Økonomi har tilladt, til Stadighed er foregaaet for at forøge Nytttevirkningen af Museet.

HANDELS- OG SØFARTSMUSEETS DRIFTSREGNSKAB 1942—43

UDGIFT

Administration og Drift:

Lønninger m. m.	25102,82 Kr.	
Rengøring af Lokalerne	629,50 „	
Opvarmning af Lokalerne	1500,00 „	
Vedligeholdelse af Lokalerne ...	1000,00 „	
Diverse Udgifter og Kontorhold	2240,96 „	
		30473,28 Kr.

Museets Samlinger:

Indkøb af Museumsgenstande	5886,99 Kr.	
Modtagne Gaver	3260,00 „	
		9146,99 „
Transport og Arbejdspenge	42,90 „	
Tyveri- og Ulykkesforsikring	298,05 „	
Overskud	5011,25 „	
		44972,47 Kr.

INDTÆGT

Indtægt ved Forevisning	5877,46 Kr.
Statens Tilskud. Handelsmini- steriet.....	20500,00 Kr.
„ „ Arbejdsmini- steriet.....	2316,60 „
Private Bidrag: Kontanter ...	12820,00 Kr.
„ „ Gaver	3260,00 „
Renter	198,41 „
	44972,47 Kr.

De ovennævnte kontante Bidrag fordeler sig saaledes:

Dansk Dampskibsrederiforening	1000,00 Kr.
Foreningen af Jernskibs- og Maskinbyggerier i Danmark	1000,00 „
Grønlands Styrelse	300,00 „
Det Østasiatiske Kompagni	400,00 „
A/S Sofus Berendsen	20,00 „
Tuborgfondet	2000,00 „
D. D. P. A.-Fondet	1000,00 „
Laurits Andersens Fond	2000,00 „
A/S Dansk Shell	4500,00 „
Selskabet Handels- og Søfartsmuseets Venner	600,00 „
	12820,00 Kr.

STATUS FOR 31. MARTS 1943

Aktiver

Passiver

Bankkonto	8643,06 Kr.	Vindings- og
Kassebeholdning	386,26 „	Tabskonto:
		Overført fra
		1941/42 .....
		4018,07 Kr.
		Overskud for
		1942/43 .....
		5011,25 „
	9029,32 Kr.	
		9029,32 Kr.

Handels- og Søfartsmuseet paa Kronborg, den 8. Maj 1943

JOHS. DALHOFF

KNUD KLEM

Ovenstaaende Driftsregnskab og Status er — efter at være sammenholdt med de indsendte Kassebilag — fundet overensstemmende med de af Museet førte Bøger.

København, den 2. Juni 1943

EJNAR QVIST